

Юлія Валентинівна СУСІДЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
викладач кафедри фінансів,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
E-mail: aktiving@mail.ru

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Сусіденко, Ю. В. Вплив інфляційних процесів на економіку України [Текст] / Юлія Валентинівна Сусіденко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 18. – № 1. – С. 88-92. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Проаналізовано особливості інфляції як процесу зростання загального рівня цін в Україні в наслідок порушення закону грошового обігу. Розглянуто причини інфляції та її соціально-економічні наслідки.

Мета. Метою статті є пошук основних інструментів подолання інфляції в Україні, які сприятимуть подальшому розвитку країни та її економічному зростанню. Проаналізовано динаміку індексів інфляції від 2009-2014 роки.

Метод (методологія). Дослідження ґрунтується на факторному методі.

Результати. На основі отриманих результатів та показників встановлено причини інфляції, вплив її на економіку держави. Визначено методи та інструменти подолання інфляції в Україні за певний період залежно від причин її виникнення.

Ключові слова: інфляція; форми вияву інфляції; соціально-економічні наслідки інфляції; закони грошового обігу; індекс споживчих цін; подолання інфляції.

Yulia Valentynivna SUSIDENKO

PhD in Economics,
Associate Professor,
Lecturer,
Department of Finance,
Vinnitsia Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics
E-mail: aktiving@mail.ru

IMPACT OF INFLATION ON THE ECONOMY OF UKRAINE

Abstract

Introduction. It has been analysed the features of inflation as the process of the growth of the general price level in Ukraine as a result of violation of money circulation law. The reasons of inflation and its socio-economic consequences are considered.

Purpose. The article aims to search the main tools for fighting inflation in Ukraine. They will contribute to further development of the country and its economic growth. The dynamics of inflation rates from 2009-2014 years has been considered.

Method (methodology). The study is based on the factor method.

Results. On the basis of the results and indicators it has been established the reasons of inflation, its impact on the economy of the state. The methods and tools for fighting inflation in Ukraine for a certain period depending on the cause of its occurrence are determined.

Keywords: inflation; forms of manifestation of inflation; socio-economic effects of inflation; money circulation law; Consumer Price Index; fight inflation.

JEL classification: H82, O21

Вступ

Поняття «інфляція» виступає як процес зростання загального рівня цін у країні внаслідок порушення закону грошового обігу. Інфляція веде до знецінення грошей, при якому останні «дешевіють», а ціни набувають тенденції до зростання. Це тонке соціально-економічне явище, породжене диспропорціями виробництва в різних сферах ринкового господарства України.

Загалом фундамент для нинішнього зростання цін та виникнення такого явища, як інфляція, заклався декілька десятків років тому, коли найпотужніші економіки світу визначили курс на збільшення грошової маси й виробництво біопалива. Саме ці два фактори стали основними двигунами, що штовхнули ціни вгору і стали визначальними.

Інфляційні процеси, які відбуваються в економіці будь-якої країни, досить складні, спрогнозувати їх майже неможливо, через цю невизначеність багато країн світу, в тому числі – і високорозвинені, зазнають великих економічних втрат та соціальних збитків. Щодо інфляції в Україні, то аналізом певних її аспектів займалися такі економісти: А. В. Безкровний, А. О. Ревенко, С. М. Олійник, В. О. Попов, А. Н. Щербак, а також П. Порошенко, [8] який розглянув причини та наслідки інфляції в Україні, та О. Петрик [9], предметом дослідження якого стала інфляція в Україні, її проблеми, ризики і перспективи подальшого розвитку. Аналіз впливу інфляції на економіку України є досить актуальним питанням, адже саме від рівня інфляції залежить економічний розвиток країни та напрям, у якому уряд повинен рухатися, щоб країна не перебувала у стані застою, а економічно зростала.

Постановка проблеми

Підвищення індексу споживчих цін під час інфляції, неспроможність прогнозування певних показників та незахищеність від раптових змін є основною проблемою сучасної економіки.

Мета та завдання статті

На основі теоретичного матеріалу розглянуто інфляцію, її причини, соціально-економічні наслідки, проаналізовано сучасний стан інфляційних процесів України та розглянуто шляхи їх подолання. Також було розглянуто всі наявні проблеми, пов'язані з інфляційними процесами та їх вплив на економіку країни загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження

Як економічне явище, інфляція існує вже тривалий час. Вважається, що її поява пов'язана з виникненням саме паперових грошей і нерозривно функціонує до сьогодні. Термін інфляція (від лат. *Inflatio* – надування) вперше почав вживатися в Північній Америці в період громадянської війни 1861-1865 рр. і означав процес збільшення паперово-грошового обігу. У XIX столітті цей термін почав вживатися також в Англії і Франції. Широкого розповсюдження в економічній літературі поняття інфляції одержало в XX столітті відразу після першої світової війни, а далі поширилось і на території України.

Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу, негативно впливаючи на всі аспекти життя суспільства. Вона знецінює результати праці, знищує заощадження юридичних і фізичних осіб, перешкоджає довгостроковим інвестиціям і економічному зростанню. Висока інфляція руйнує грошову систему, провокує втечу національного капіталу за кордон, послаблює національну валюту, сприяє її витісненню у внутрішньому обігу іноземною валютою, підриває можливість фінансування державного бюджету. Інфляція є найефективнішим засобом перерозподілу національного багатства – від бідніших верств суспільства до більш багатих, посилюючи тим самим його соціальне розшарування. Інфляція може проявляти себе у різних формах, починаючи від збільшення цін, знецінення грошової одиниці, зменшення валютного курсу національних грошей і т. д. Схематично форми вияву інфляції можна прослідкувати на рис. 1.

Загальні наслідки інфляції зумовлюються складними і різними напрямками соціально-економічних і політичних причин. Для одних економічних суб'єктів інфляція може виявитися досить прибутковою справою, а для інших – збитковою. Тому ті, для кого інфляція виявилася прибутковою, шукають об'єктивні причини інфляції, а ті, для кого інфляція принесла збитки, звинувачують перших у свідомому її розкручуванні. Загалом причини інфляції можуть бути зовнішніми та внутрішніми [1, с. 68-70].

Зовнішні причини інфляції такі: зростання цін на світових ринках; скорочення грошових надходжень від зовнішньої торгівлі; від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу. Внутрішні причини інфляції такі: запровадження не розмінних на золото паперових (неповноцінних) грошей; розбалансованість економіки держави; монополія держави на грошову емісію; монопольне становище великих виробників та встановлення ними монопольно високих цін на ринку; запровадження непомірно високих податків та відсоткових ставок за кредит.

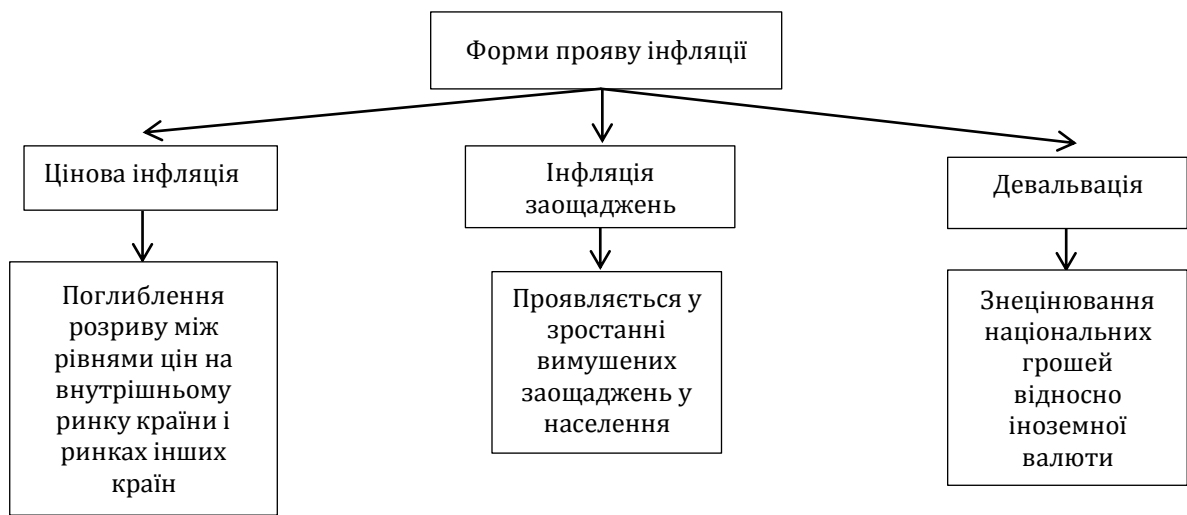

Рис. 1. Схема основних форм прояву інфляції

Причиною інфляції може бути також перевищення попиту над пропозицією та відставання попиту від пропозиції. Результатом перевищення попиту над пропозицією є інфляція попиту, а відставання попиту від пропозиції викликає інфляцію витрат або пропозиції.

Для того, щоб мати певні уявлення про інфляційні процеси в Україні, слід почати з причин, які сприяють її виникненню. До таких основних причин виникнення інфляції в Україні можна віднести: диспропорцію внутрішніх і світових цін; високу монополізацію економіки; тиск зовнішнього боргу на державний бюджет. Останнє спричиняє виникнення несприятливого інвестиційного клімату і дає поштовх спекулятивному бізнесу [2, с. 7-9].

Надмірне затягування інфляційного процесу на досить високому рівні (в середньому на 20 %) без відчутного впливу на економічне зростання призвело до того, що інфляція набула форми стагфляції. Вона характеризується загальним застоєм у державі (застій в економіці, виробництві, соціальній сфері) і одночасно інфляцією. У країнах з розвинутою ринковою економікою інфляція може розглядатися як невід'ємний елемент господарського механізму. На відміну від цих країн, в Україні, яка здійснює перетворення господарського механізму, інфляційний процес розгортається, як правило, в зростаючих масштабах. Це вельми незвичайний, специфічний тип інфляції, що погано піддається забороні і регулюванню. Цінова нестабільність економічно та психологічно вимотує більшість людей, створює величезну соціальну напруженість у суспільстві.

Проблема інфляції має для України не стільки теоретичне, скільки суто практичне значення. Кожен рік для України має свій індекс споживчих цін, відмінний від попереднього, цей індекс може зростати або навпаки зменшуватись. Його динаміку можна прослідкувати на рис. 2. Кожен період, починаючи з 1991 року, характеризується різними рівнями та темпами інфляції і звичайно має свої соціально-економічні наслідки. Але, щоб чітко зрозуміти процеси, які відбуваються нині, розглянемо динаміку та розвиток інфляції в Україні від 2009 до 2014 року [4, с. 13-15].

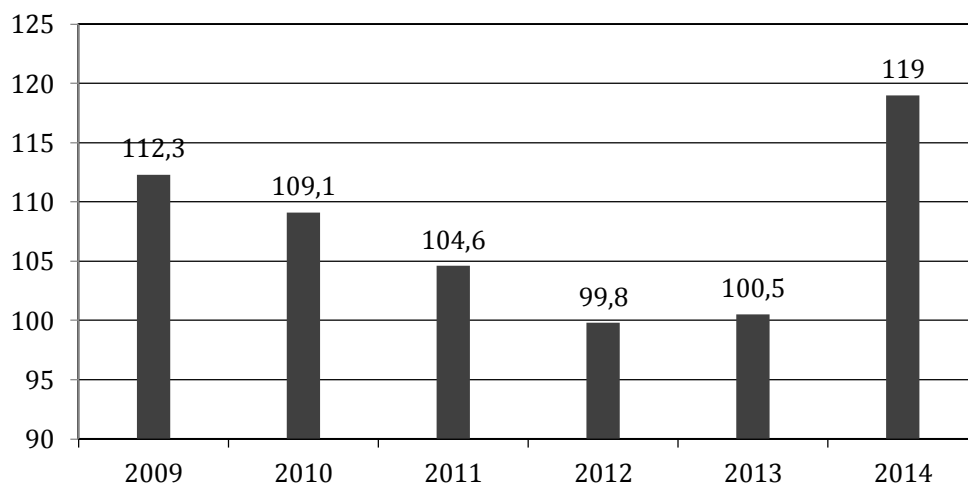

Рис. 2. Динаміка індексу споживчих цін у 2009-2014 рр. (у % за рік)

За даними Держкомстату, у першому півріччі 2008 року інфляція в країні досягла 15,5 %, а в річному показнику – 29,3 %, що стало одним з найвищих результатів у світі. У 2009 році через економічну кризу Україна увійшла в десятку найнещасніших країн світу і очолила список (рейтинг) із показником 12,3 %. У 2010 році інфляція склала 9,1 %, у 2009 році – 12,3 %. За офіційним прогнозом уряду, річна інфляція повинна була скласти 8,9 %. Порівняно із груднем 2009 року в грудні 2010 споживчі ціни зросли на 9,1 %. У грудні 2011 року інфляція склала 0,2 %, за весь 2011 рік ціни підвищилися на 4,6 %. У 2014 році Національний банк України пов'язує зростання інфляції в жовтні до 2,4 % із девальвацією гривні в серпні й сезонним зростанням цін. Нацбанк зазначає, що, порівняно з вереснем, зростання інфляції сповільнилося за рахунок зниження вартості палива на 2 % і фруктів на 2,1 % [5, с. 1-3].

За підрахунками Нацбанку, зростання цін на продукти з високим ступенем обробки прискорилося до 2,5 %, що пояснюється впливом девальвації гривні. За оцінками регулятора, наступного місяця істотно вплинути на динаміку вартості плодоовочевої продукції, на вітчизняну продукцію рослинництва, що встановила Російська Федерація наприкінці жовтня. Нацбанк зазначив, що адміністративно регульовані ціни зросли на 2,7 %, зумовивши зростання інфляції на 0,6 %. Продовжилося також зростання цін на житлово-комунальні послуги, зокрема тарифи на опалення зросли 10,8 %, зумовивши зростання інфляції на 0,2 %. Як повідомлялося, інфляція в Україні в жовтні порівняно з вереснем 2014 року сповільнилася до 2,4 %, у річному вимірі (проти жовтня 2013 року) інфляція прискорилося до 19,8 % з 17,5 %, з початку 2014 року до грудня 2013 року інфляція в жовтні прискорилося до 19 % з 16,2 %, зафіксованих місяцем раніше [7]. Отже, для чіткого простеження зміни темпів інфляції розглянемо динаміку індексу споживчих витрат (табл. 1).

Щодо перспектив подальшого подолання інфляції можна взяти до увагу думку учених-економістів, які, узагальнивши інформацію щодо інфляційних процесів, нагромаджену впродовж тривалого часу в усіх країнах світу, дійшли таких висновків: повністю позбутися інфляції в сучасних умовах неможливо, оскільки не можна ліквідувати чинники, які її спричинюють. Протидіяти інфляції можна лише через реалізацію державної політики, яка б поєднувала цілі та методи довго- й короткотривалого характеру.

Таблиця 1. Вільна таблиця індексів інфляції за 2009-2014 рр.

	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
січень	102,9	101,8	101	100,2	100,2	100,2
лютий	101,5	101,9	100,9	100,2	99,9	100,6
березень	101,4	100,9	101,4	100,3	100	102,2
квітень	100,9	99,7	101,3	100	100	103,3
травень	100,5	99,4	100,8	99,7	100,1	103,8
червень	101	99,6	100	99,7	100	101
липень	99,9	99,8	98,7	99,8	99,9	100,4
серпень	99,8	101,2	99,6	99,7	99,3	100,8
вересень	100,8	102,9	100,1	100,1	100	102,9
жовтень	100,9	100,5	100	100	100,4	102,4
листопад	101,1	100,3	100,1	99,9	100,2	
грудень	100,9	100,8	100,2	100,2	100,5	
за рік	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	119

Антиінфляційна політика є складовою соціально-економічної політики держави і тому має узгоджуватися з останньою. Методи антиінфляційної політики мають бути змішаними, тобто такими, що передбачають заходи монетарного та немонетарного характеру залежно від виду і типу інфляції, особливостей її вияву в різних країнах. Найважливішою складовою антиінфляційної стратегії уряду є запобігання інфляційним очікуванням. Пересічні громадяни, всі суб'єкти господарської діяльності мають позбутися страху знецінення збережень і довіряти урядові та його політиці.

У світовій практиці з середини 70-х років ХХ ст. широко застосовується політика таргетування (від англ. target – мета) інфляції. Метою такої політики є вибір цінового орієнтира, зазвичай – це індекс зростання цін. Досягнення подібної мети передбачає здійснення таких державних заходів: законодавче встановлення і публічне проголошення розрахованих планових показників інфляції на зазначений термін. Це виявляється у введенні твердих лімітів на щорічний приріст грошової маси. Таргетування інфляції в Україні доцільно сприймати як спільну стратегічну сферу відповідальності НБУ, Кабінету міністрів та Верховної Ради України. Екстраполяційний прогноз показує, що через 2-3 роки номінальний обмінний курс долара США в Україні практично не буде збігатися з паритетним. Тому цілком ймовірно, що вже найближчим часом виникне потреба призупинити фактичне зміцнення гривні та повернутись до її контрольованої девальвації з урахуванням індексу РЕОК та сальдо торговельного балансу. Цього буде вимагати необхідність збереження світової конкурентоспроможності українських товарів та послуг на зовнішніх ринках.

Водночас держава використовує різні прийоми та методи антиінфляційної політики, які мають короткотерміновий характер і спрямовані на те, щоб зменшити «температуру» інфляції. До них належать: стимулювання товарності економіки шляхом державної підтримки, наприклад через введення пільгового оподаткування, або перехід від безоплатного задоволення певних потреб до платних (навчання, медобслуговування, надання інформації тощо); приватизація державної власності; часткова реалізація стратегічних запасів; широкомасштабний імпорт споживчих благ; грошова реформа конфіскаційного типу. Доки український ринок не досить розвинений, він не в змозі впливати на зміни світових, а також внутрішніх цін в окремих базових галузях економіки. Держава має втрутитися в ці процеси, в іншому випадку відбудеться зростання інфляції [6, с. 43-45].

Висновки та перспективи подальших розвідок

У наш час інфляція – один із найбільш небезпечних процесів, які негативно впливають на фінанси, грошову систему загалом. Інфляція означає не лише зниження купівельної здатності грошей, вона підриває можливості господарського регулювання, зводить нанівець зусилля по проведенню структурних перетворень, відновленню порушених пропорцій. Інфляційний процес в Україні є досить таки нестабільним і відповідно до створених умов має порівняно великий потенціал до розвитку.

Для того, щоб подолати негативні наслідки інфляції, важливо забезпечити не її нульовий рівень, а спадну динаміку протягом перехідного періоду, дедалі більш низьку в міру реформування економіки, проведення структурних реформ, зростання продуктивності праці, підвищення ролі відсоткової ставки як інструменту монетарної політики.

Успіх антиінфляційних заходів в Україні передусім залежить від національної злагоди. Важливо, щоб Верховна Рада не приймала рішень, пов'язаних з додатковими асигнуваннями, Кабінет Міністрів припинив затвердження нових дорогих проектів, профспілки утримувалися від вимог підвищення заробітної плати, підприємці зобов'язалися не підвищувати ціни, а Національний банк дотримувався емісійного ліміту.

Список літератури

1. Безкровний, А. В. Розвиток інфляційного процесу в Україні [Текст] / А. В. Безкровний // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – 77 с.
2. Ревенко, А. О. Інфляція: сумні підсумки, оманливі перспективи [Текст] / А. О. Ревенко // Дзеркало тижня. – 2009. – №1(729). – С. 7–9.
3. Попов, В. О. Українська економіка в параметрах інфляції та безробіття / В. О. Попов // Економіка України. – 2011. – №11. – С. 69–71.
4. Олійник, С. М. Інфляція по-новому [Текст] / С. М. Олійник // Експрес. – 2012. – №7. – С. 13–15.
5. Цифра дня // Урядовий кур'єр. – 2013. – №2013. – С. 1–3.
6. Щербак, А. Н. Як приборкати інфляцію в Україні [Текст] / А. Н. Щербак // Економіст. – 2009. – №9. – С. 43–45.
7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Порошенко, П. Про причини та наслідки інфляції в Україні [Текст] / П. Порошенко // Бізнес. – 2007. – №44. – С. 24–25.
9. Петрик, О. Інфляція в Україні: проблеми, ризики, перспективи [Текст] / О. Петрик // Вісник НБУ. – 2007. – №3. – С. 2–7.

References

1. Beskrovny, A. V. (2009). Inflationary developments in Ukraine. *Business of APC*, 1, 77.
2. Revenko, A. O. (2009). Inflation: sad outcome, deceptive perspectives. *Mirror week*, 1 (729), 7-9.
3. Popov, V. A. (2011). Ukrainian economy in the parameters of inflation and unemployment. *Economy of Ukraine*, 11, 69-71.
4. Oliynyk, S. M. (2012). Inflation in a new. *Express*, 7, 13-15.
5. The number of the day (2013). *Governmental Courier*, 2013, 1-3.
6. Sherbak, A. N. (2009). How to curb inflation in Ukraine. *The Economist*, 9, 43-45.
7. The State Statistics Committee of Ukraine. (2014). Retrieved December, 1, 2014, from : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Poroshenko, P. (2007). About the causes and consequences inflation and in Ukraine. *Business*, 44, 24-25.
9. Petryk, O. (2007). Inflation in Ukraine: problems, risks, prospects. *Bulletin of the National Bank*, 3, 2-7.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2014 р.